

Grafička analiza

Majer, Tamara

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:134:524036>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
UMJETNIČKA AKADEMIJA U OSIJEKU
ODSJEK ZA LIKOVNU UMJETNOST
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

TAMARA MAJER

GRAFIČKA ANALIZA

Mentor:

LANA SKENDER, pred.

Osijek, 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. ODGOJ PAŽNJE.....	2
3. VIZUALNE NASTAVNE METODE.....	3
3.1.VIZUALNO PAMĆENJE I MIŠLJENJE.....	6
3.2.GRAFIČKA ANALIZA.....	8
3.3.1.GRAFIČKA ANALIZA CRTEŽA.....	9
3.3.2.GRAFIČKA ANALIZA SLIKE.....	12
3.3.3.GRAFIČKA ANALIZA SKULPTURE.....	14
3.3.4.GRAFIČKA ANALIZA ARHITEKTURE.....	15
4. ZAKLJUČAK.....	17
5. SAŽETAK.....	19
6. PRILOZI.....	20

1. UVOD

U današnje se vrijeme komunikacija odvija pretežno vizualnim putem jer smo bombardirani velikom količinom vizualnih sadržaja čija količina ometa odabir percepcije pa je izbor metoda i strategija vrlo bitan. U nastavi koju sam imala prilike vidjeti na hospitacijama uglavnom je bila riječ o frontalnoj nastavi u kojoj nastavnik gradivo iznosi *ex cathedra* s vrlo malo vježbi i primjera za rad. To me potaknulo na drugačiji pristup, onaj koji sam imala prilike istražiti na predavanjima Metodike nastave povijesti umjetnosti, a koji polazi od samostalnog istraživanja umjetničkog djela i odgajanja pažnje. Suvremena nastava učitelja postavlja na mjesto mentora i organizatora nastave, a učenici su ti koji istražuju prema dobivenim uputama.

Zanima me koje su prednosti grafičke analize umjetničkih djela pri obradi novih nastavnih sadržaja te koje su općenite prednosti, a koji nedostaci provođenja grafičke analize u suvremenoj nastavi.

Grafička je analiza praktična primjena znanja čiji je rezultat vizualnog karaktera. Pripada djelatnim i vizualnim nastavnim metodama, stoga sam istraživanje proširila i na to područje. Osvrnula sam se na primjenu vizualnih nastavnih metoda u nastavi likovne umjetnosti i njihov utjecaj na mogućnosti vizualnog mišljenja.

U današnjem svijetu prevladava vizualan način komunikacije u kojem je slika glavni nositelj sadržaja poruke. Pomoću raznih medija dobivamo vidne informacije. Ljudi vole reći kako slika govori tisuću riječi, što je svakodnevna uzrečica, ali sve oko nas obraća se našem oku, tj. vidu.

Ovim radom istražujem ulogu grafičke analize u nastavi likovne umjetnosti u kontekstu primjene vizualnih i djelatnih nastavnih metoda te razvoja vizualnog mišljenja i vizualnog pamćenja.

2. ODGOJ PAŽNJE

„Pažnja je raspoloživost cijelog bića za primitak... Pod odgojem pažnje razumijevamo održavanje raspoloživosti cijelog bića kvalitetom sadržaja i proširenje raspona (vremenskog i prostornog) ritmom postupaka poradi očekivane promjene.“ (Damjanov, 1991:190).

Odgoj pažnje vrlo je važna i teška zadaća svakog učitelja jer umjetničko se djelo ne doživljava u neposrednom kontaktu, nego se posreduje reprodukcijom koja ne može u potpunosti prenijeti sve izvedbene karakteristike umjetničkog djela. Tehnološki napredak doveo je do činjenice da smo sa svih strana bombardirani informacijama koje trebamo procesuirati. Također, tehnološki je napredak doveo do digitalne revolucije i za nastavu važne digitalne reprodukcije umjetničkog djela koja je mnogo kvalitetnija od tiskanih primjera. No nisu sve informacije jednako važne, stoga je zadaća nastavnika pri odgoju vizualne pažnje skretati pozornost na fine pomake, a ne senzacije te povećavanjem pažnje povećavati broj fiksacija i defiksacija na određenom predmetu (predmetu promatranja ili interesa) te poticati njegovo detaljnije proučavanje. Odgoj se pažnje treba kretati još od najranije dobi kada su odgojitelji osobe koje će usmjeravati pažnju djeteta, a zatim učitelji i nastavnici koji će uporabom kvalitetnog sadržaja te postavljanjem problema koji potiče istraživanje skretati pozornost djeteta i produljivati vremensko trajanje promatranja određene umjetnine. Važno je i promatranje originalnih umjetničkih djela.

Kao što sam već u uvodu navela, odlučila sam drugačije pristupiti nastavnom sadržaju koristeći se vizualnom i djelatnom nastavnom metodom grafičke analize kao glavnim sredstvom za realizaciju oglednog sata. Grafička je analiza vrlo pogodna za odgoj pažnje koji se potiče istraživačkim gledanjem. Nastavnik učeniku kvalitetnim vizualnim sadržajem usmjerava pažnju na zadatak, a rješavanjem zadatka istovremeno i odgaja pažnju učenika. „Dijete se svemu predaje nesvjesno i potpuno, pa tako i umjetničkom djelu ako mu se nađe u okolišu. I tada igra započinje.“ (Damjanov, 1991:197). Odgoj se pažnje uspješno provodi kroz igru jer igrom dijete razvija i vježba svoje sposobnosti.

3. VIZUALNE NASTAVNE METODE

Što je nastavna metoda? „METODA - način aktiviranja, odnosno komuniciranja subjekta odgojno-obrazovnog procesa uz ostvarivanje zadatka.“ (Bognar, Matijević, 1993:287)

Dakle, riječ je o načinima rada u nastavi i zajedničkom radu učitelja i učenika u nastavnom procesu. Nastava je interaktivni proces između sadržaja, nastavnika i učenika tijekom kojeg se služi različitim postupcima. Metode kojima učenik uči nazivaju se metodama učenja, a one kojima se nastavnik koristi u radu s učenikom nazivaju se metodama podučavanja. Nastavne su metode načini pomoću kojih učitelj podučava učenike, prenosi na njih određena znanja i iskustva. Može ih se podijeliti na verbalne, vizualne i djelatne nastavne metode. (Bognar, Matijević, 2005.) Dok verbalne nastavne metode naglašavaju govor (jer verbalnim putem predstavljaju nastavni sadržaj), vizualne se nastavne metode najčešće koriste kada je dostupna vizualna stvarnost. Verbalnim nastavnim metodama pripadaju: metoda usmenog izlaganja, pripovijedanje, objašnjavanje, metoda razgovora. Vizualne su nastavne metode one pomoću kojih informacije primamo vizualnim putem: dokumentacijske, demonstracijske i eksperimentalne. Jedna od takvih vizualnih nastavnih metoda jest grafička analiza, dakle ona se realizira preko reprodukcije. Svaki učenik izvodi grafičku analizu na fotokopiranoj reprodukciji umjetničkog djela preko paus papira, prema zadanim smjernicama. Izvođenje grafičke analize omogućuje disciplinu ruke te djelomičan odgoj osjetila. Disciplina je ruke bitna za razvijanje motoričkih sposobnosti i učenje umjetnosti. Svaka umjetnost počiva na crtežu kao primarnoj potrebi za vizualnim zapisivanjem i izražavanjem tijeka misli. Odgajanje razmišljanja kroz ruku približava učenika umjetničkim idejama i procesima stvaranja.

Današnji naraštaji koji prolaze kroz obrazovni sustav bombardirani su vizualnim podražajima iz okoline u kojoj odrastaju. Riječ je o televiziji i računalima (internet, računalne igrice...). Bez obzira na njihove individualne razlike u sposobnostima i brzini usvajanja nastavnih sadržaja, učenike digitalne generacije treba podučavati tako da je učitelj svjestan činjenice kako oni najbolje uče potaknuti s vizualnim sadržajima te uključivanjem što više osjetila istovremeno. Na taj način pokrивamo individualne razlike jer sva djeca (učenici) nastavne sadržaje usvajaju različito. Vizualne metode potiču učenike na aktivan rad, za razliku od monotonih verbalnih metoda, izbjegavaju pasivna iskustva koja od učenika rade pasivne slušače. Vizualni zadatci stvaraju aktivnosti koje učenicima omogućuju razvoj i primjenu

usvojenih vizualnih informacija te primjenu i razvoj motoričkih vještina. Umjetnost se uči prema lingvističkim modelima te se interpretacija i reakcija na umjetničko djelo izražavaju verbalnim formama eseja. Prijevod slike u riječ ne može nikada u potpunosti prenijeti sve elemente sadržaja koji se skrivaju u vizualnim odnosima umjetničkog djela pa se metode učenja i podučavanja trebaju proširiti vizualnim oblicima analize, a ne počivati isključivo na povijesnoumjetničkoj hermeneutici.

Vizualne nastavne metode omogućuju nastavnim sadržajem potaknuti razvoj pažnje, vizualne percepcije i vizualnog pamćenja. Vizualna je percepcija vrlo važan čimbenik jer služi za razumijevanje, analiziranje i interpretiranje vizualnih sadržaja. „Vizualna percepcija je proces opažanja, razlikovanja i prepoznavanja svijeta osjetilom vida (Šuvaković, 2005:449). Ona nam je, dakle, izuzetno važna za čitanje i doživljavanje umjetničkog djela.

Vizualne su nastavne metode važan čimbenik za razvoj percepcije koju je vrlo važno pažljivo razvijati, a taj je zadatak, naravno, povjeren učiteljima koji kao voditelji nastavnog procesa trebaju s posebnim senzibilitetom pristupiti novim naraštajima učenika kako bi ih osposobili za daljnje školske i poslovne izazove i cjeloživotno učenje.

Ne postoji najbolja metoda, ona koja prenosi sve nastavne sadržaje svim učenicima, ali kako bi se osigurala kvalitetna nastava, potrebno je kombinirati nastavne metode. Pri izlaganju oglednog sata iz predmeta Likovna umjetnost koristila sam se nekoliko nastavnih metoda (demonstracija, razgovor, komparacija, objašnjavanje). Velik sam naglasak stavila na grafičku analizu (vizualnu i djelatnu nastavnu metodu), spoj vizualnog znaka i kretnje, tj. pisanja i crtanja. Ona je idealno sredstvo za razvijanje motoričkih sposobnosti te koncentrirani rad pomoću kojega se odgaja i pažnja.

Pripremajući ogledni sat, osmislila sam ga tako da istražim područje vlastitih interesa u svrhu ovog rada. Ogledni sam sat odlučila započeti frontalnim oblikom rada, metodom razgovora, načinom na koji su učenici navikli obrađivati nastavne sadržaje. Postavljanjem pitanja uvodila sam učenike u novi nastavni sadržaj polako otkrivajući temu preko već poznatih i usvojenih pojmova, odnosno spoznajama iz svakodnevnog života. Glavni je dio sata realiziran samostalnim istraživanjem učenika izvođenjem vježbi, to jest grafičke analize na fotokopiranim reprodukcijama. Prije početka rada na zadatku, učenicima sam pojasnila zadatak i dala jasne upute za izvođenje istoga. Odlučila sam se za individualan rad iako je moguće organizirati i rad u paru ili u grupi.

Odabir te nastavne metode pokazao se kao izuzetno dobar zbog koncentriranog rada učenika na dobivenim reprodukcijama i prvenstveno razmišljanju o rješavanju zadataka s kojima se još nisu susreli u svojem školovanju, što je za njih predstavljalo određenu vrstu izazova te ih tako držalo koncentriranim na zadatak.

3.1. VIZUALNO PAMĆENJE I MIŠLJENJE

Kako gledamo? Što je potrebno za viđenje? Vidimo li okom? Za viđenje je potrebno kretanje oka, oko pokretima prima vizualne informacije, tj. „opipava vizualnu pojavu.” (Damjanov, 1991:40). Naše se oko usmjerava prema većoj privlačnosti i zbog toga je potrebno odgajati oko kako bi ono reagiralo na finije promjene. S druge strane, postavlja se pitanje kako gledamo? Oko gleda istraživački, stalno se usmjerava prema zanimljivim pojavama. Okom gledamo, a mozgom vidimo – u toj poznatoj rečenici leži odgovor na pitanje vidimo li okom i što je potrebno za viđenje. Naime, okom gledamo, opipavamo predmet koji gledamo, a mozgom ga vidimo, tj. stavljamo u određeni kontekst i dajemo mu značenje.

Uloga je učitelja naučiti oko da ne fiksira samo grube pomake, nego da kao odnjegovano osjetilo uočava i najsitnije detalje. To je važno, ne samo zbog odgoja pažnje, nego i pravilne upotrebe vizualne nastavne metode jer ako učenici nemaju odnjegovanu finoću oka, neće biti moguće postići obrazovne ciljeve i ishode učenja. Tada će primijenjena nastavna metoda biti u potpunosti promašena jer učenici neće znati što i kako gledati, a time neće moći vizualno interpretirati zadani primjer.

Vizualno je mišljenje potaknuto opažajem osjetila – vida koje slaže pojmove u našem mozgu, točnije, pomaže nam vidjeti sliku svijeta. Uglavnom opažamo veće senzacije (Arnheim), a riječ je o većim ekranima, intenzivnijim bojama, više kombinacija boja. Predmete promatramo pomoću strategija fiksacija i defiksacija (obilaženja predmeta okom). Umom (jer mozgom gledamo) je moguće smisliti razne manipulacije koje se u likovnosti mogu očitovati i kroz optičke varke, deformacije i sl. To nas dovodi do činjenice da čovjek ne vjeruje svojim čulima. Opažamo različite odnose kojima tražimo smisao; čak i kada gledamo u nebo, oblaci nas podsjećaju na psa, jabuku, brod, cipelu... Tražimo smisao. Pojmove generaliziramo i apstrahiramo, ovisno o tome što poznajemo i o čemu razmišljamo, a to nas do *Gestalt* teorije. „Gestalt je vizualni oblik ili forma... Osnovni zakoni Gestalta su totalitet i ekonomičnost. Zakon totaliteta glasi: opažajna cjelina je kvalitativno različita od zbroya njenih dijelova. Zakon ekonomičnosti ili dobrih formi glasi: opažajne cjeline tendiraju poprimaju najbolje moguće forme, jednostavnosti, pravilnosti, simetričnosti, kontinuiranosti i tvorbi od srodnih elemenata.“ (Šuvaković, 2005:245).

Dolazimo do pojma vizualnog mišljenja. „Mišljenje počiva na likovima,a likovi sadrže misao. Stoga vizualne umetnosti su pravo mesto za vizuelno mišljenje.“ (Arnheim, 1985:208). Likovna umjetnost i likovna kultura najbolja su podloga za razvoj vizualnog mišljenja te se mogu primijeniti i u drugim situacijama.

3.2. GRAFIČKA ANALIZA

„Analiza (grč. *ἀνάλυσις*: rastavljanje, lučenje). 1. Raščlanjivanje neke složene cjeline (materijalne, procesualne, pojmovne) na sastavne elemente, osobito radi proučavanja; raščlamba, raščlamba. Suprotno: → sinteza. Razlaganje retoričke, gramatičke, stilske, tematske, formalne, strukturne, estetičke ili kakve druge cjeline u sastavne dijelove. Metoda potječe iz antike kada je Aristotel postavio tzv. mereologijsko načelo prednosti cjeline nad dijelovima. No u srednjem vijeku i humanizmu analiza se po Kvintilijanovu modelu usredotočuje na dijelove ne razmatrajući njihovo međusobno organsko prožimanje. Zanimanje za cjelinu obnavlja se u Goetheovoj i Humboldtovoj morfologiji, a književnoznanstvene škole XX. st. (strukturalizam, semiotika) stavljaju je u središte pozornosti. Analiza je otada u službi dokazivanja samodostatnosti književne umjetnine.” (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=2464>, 19. 01. 2017.)

Učenici su pri analizi na primjeru reprodukcije raščlanili sliku na osnovne elemente, to jest perspektive po smjernicama koje su dobili, pri čemu ih se poticalo na kreativnost i problemsko rješavanje zadataka. Prirodan je slijed da učenici izvodeći analizu razvijaju analitičko mišljenje kroz samostalno istraživanje. Istovremeno, kod njih se odgaja pažnja usmjeravajući ih na bitne elemente pri raščlanjivanju dane reprodukcije. Grafička analiza omogućuje da učenici nastavnom sadržaju pristupe istraživački i da ga iskustveno usvoje raščlanjajući zadani predmet na elemente, ovisno je li riječ o crtežu, skulpturi, slici ili arhitekturi.

3.3.1. GRAFIČKA ANALIZA CRTEŽA

„Crtež je osnovno izražajno sredstvo svih likovnih umjetnika- arhitekata, kipara, slikara, dizajnera. Crtež je bilješka vizualnih misli i likovnih zamisli, kao što je skladatelju glasovir obično osnovni instrument, glazbalo na kojemu traži, provjerava i razvija svoje glazbene zamisli.” (Ivančević, 1997:95).

Pri izvođenju grafičke analize crteža učenici će razlikovati neke od osnovnih likovnih elemenata. U crtežu će većina učenika prvo prepoznati liniju ili crtu, trag pokreta ruke.

Učenici će lako prepoznati da sve crte nisu jednake. Tada ćemo govoriti o karakteru crta koje se dijele na: tanke, debele, dugačke, kratke, oštre, isprekidane, izlomljene, jednolične.

Sljedeće što će učenici kod crta primijetiti jest da ne „putuju“ u istom smjeru (figurativno rečeno) pa se razlikuju po tijeku: ravne, krivulje mogu biti pravilne ili slobodne, otvorene ili zatvorene.

Crte također mogu imati i svoje značenje. Neke su obrisne, neke teksturne, a neke su pak strukturne. Crta koja prikazuje neki oblik, tj. vanjski oblik predmeta naziva se obrisna crta. One crte koje otkrivaju unutrašnju građu predmeta, tj. strukturu nazivaju se strukturne crte. „Obrisna crta predočuje okvir, a strukturna kostur oblika.” (Tomašević-Dančević, Šobat, 2001:62). Crte koje prikazuju teksturu neke površine nazivaju se teksturne crte.

Nakon vrsta crta učenici će prepoznati linijske sintagme, tj. stavljanje crta u odnos: oponašanje, suprotstavljanje, vraćanje i prilagođavanje. „Veze između elementarnih znakova premda bezbrojne, ipak se daju kategorizirati u nekoliko tipičnih. Rawson razlikuje oponašanje, suprotstavljanje, vraćanje, asimilaciju i projekciju. Moguća su, naravno, i drugačija kategoriziranja. Možemo razlikovati ponavljanje, varijacije smanjivanjem, povećavanjem i mijenjanjem smjera (položaja) i razgranjavanje.” (Damjanov, 1991:9). Kada je riječ o crtežu, privid plohe ostvaruje se linijskom gustoćom pa je potrebno razlikovati i prepoznati: fraziranje, križanje, akumulaciju, sjenčanje, pentimento i laviranje. (Kristina Rismondo)

„Vizualna okolina prepuna informacija (TV, žurnali, reklame i slično) namijenjenih brzom, letimičnom pogledu potrošača čini nas površnim, što u svijetu umjetnosti postaje kobno. To osobito vrijedi za crtež koji traži praćenje svake linije ponaosob.” (Damjanov, 1991:9), stoga

za kinetičku rekonstrukciju crteža treba imati dobro istrenirano oko i pogledom i rukom proći svaku crtu kako bi se mogli izdvojiti zadani elementi.

Pri grafičkoj analizi na primjeru crteža Glava žene koja plače Pabla Picassa (prilog 1.), učenici će prvo prepoznati crte po karakteru; crnom će bojom naznačiti tanke crte, crvenom bojom debele, plavom bojom izlomljene, zelenom bojom dugačke i kratke te svijetloplavom bojom jednolične crte. Sljedeće što će prepoznati i grafički naznačiti jesu crte prema tijeku: plavom bojom naznačit će ravne crte, a crnom bojom krivulje. Nakon toga prepoznat će konturne crte i naznačiti ih zelenom bojom, teksturne crvenom bojom, a strukturne plavom bojom (prilog 2.).

Na drugom primjeru, Abrahamova žrtva Rembrandta Harmenszoon van Rijna (prilog 3.), učenici će prepoznati i grafički označiti sintagme i privid plohe u crtežu. Sintagme su: oponašanje crvenom bojom, suprotstavljanje plavom bojom, vraćanje crnom bojom te prilagođavanje svijetloplavom bojom. Kada je riječ o prividu plohe u crtežu, fraziranje će se grafički naznačiti crnom bojom, križanje crvenom bojom, akumulacija svijetloplavom bojom te sjenčanje ljubičastom bojom (prilog 4.).

Idealna rekonstrukcija ornamenta može biti dobra vježba za treniranje oka i motoričkih sposobnosti. Crte su na ornamentu zamršene, svojim tijekom prelaze velika područja ili se tijekom crta prekida drugom bojom pa je tako potrebna velika disciplina i koncentracija. „Motivi i odnosi motiva vode, zaustavljaju, zapošljavaju i umiruju pogled. To vođenje odgaja pogled na taj način što se pogled u uspostavljenome ritmu saobražava pulsiranju sebe i svega živoga.“ (Damjanov, 1991:126). Izvođenjem grafičke analize na primjeru ornamenta, Stranica s križem iz Evanđelja iz Lindisfarne (prilog 5.), učenici će prvenstveno trenirati i odgajati pogled, a zatim i motoričke sposobnosti ruke. Učenici će na primjeru ornamenta prepoznati te crvenom bojom označiti motiv ornamenta, zatim prepoznati i plavom bojom označiti zrcaljenje, zelenom bojom translaciju i ljubičastom bojom simetriju (prilog 6.).

Obrazovni ishodi - od učenika se očekuje znati, odnosno moći:

- razlikovati crtačke tehnike,
- razlikovati crte po karakteru (tanke, debele, izlomljene, kratke, dugačke...),
- razlikovati crte prema tijeku (ravne, krivulje),

- razlikovati konturne, teksturne i strukturne crte,
- razlikovati i prepoznati linijske sintagme, tj. stavljanje crta u odnos (prilagođavanje, oponašanje, suprotstavljanje, vraćanje),
- razlikovati i prepoznati stvaranje privida plohe u crtežu (fraziranje, sjenčanje, križanje, akumulacija).

Nakon odrađene grafičke analize crteža, na zadanim predlošcima s jasnim uputama, učenici će prvenstveno razlikovati crtačke tehnike. Također, razlikovat će crte prema karakteru i tijeku. Dakle, prepoznajući crte po karakteru, razlikovat će tanke, debele, izlomljene, kratke i dugačke crte. Prepoznajući crte prema tijeku, razlikovat će ravne crte i krivulje. Bit će u stanju razlikovati i obrisne crte, tj. one koje opisuju neki oblik izvana, strukturne crte, tj. crte koje grade oblik i teksturne crte ili crte koje prikazuju teksturu kakve površine. Nakon što prepoznaju i razlikuju vrste crta, razlikovat će načine stavljanja crta u odnose prilagođavanja, oponašanja, suprotstavljanja i vraćanja. Na kraju, prepoznat će stvaranje privida plohe u crtežu pa će razlikovati fraziranje, sjenčanje, križanje i akumulaciju.

3.3.2. GRAFIČKA ANALIZA SLIKE

Pri grafičkoj analizi slike učenici će se usredotočiti i na druge zadatke. Prepoznat će vrstu kompozicije i crtama ju grafički označiti. Što je kompozicija? Kompozicija je raspored, organizacija elemenata forme, tematski određenih ili ne.

Nakon što prepoznaju kompoziciju, učenici će crtama grafički označiti konstrukciju prostora u slici, planove i proporcije.

„Jedna od temeljnih i trajnih likovnih zadaća slikarstva jest kako prikazati zbilju, trodimenzionalni svijet koji nas okružuje na dvodimenzionalnoj plohi slike? Tijekom povijesti tu se zadaću različito rješavalo. Način prikazivanja (trodimenzionalnog) volumena i prostora na (dvodimenzionalnoj) plohi slike posredstvom različitih likovnih izražajnih sredstava nazivamo perspektiva.” (Ivančević; 1997:135).

Proporcija ili omjer označava odnos veličina dvaju elemenata. “Proporcija je likovni osjećaj za psihičke i materijalne omjere u arhitektonskom, kiparskom i slikarskom djelu. Kao simetrija, i proporcija ima ulogu regulatora psihičkih i fizičkih likovnih elemenata. U slikarstvu proporcionirati znači, među ostalim, imati sluh za omjer ravnog i ovalnog u toku crte, za visinu i širinu plohe, za gradiranje svijetla u clairobscuru ili za visinu i dubinu svijetla u tonskom slikarstvu. U kiparstvu i arhitekturi proporcionirati znači imati sluh za odnose oblika: punih i šupljih, uzdignutih i uleknutih, svijetlih i zasjenjenih, statičkih i dinamičnih, i napokon, za odnos detalja i cjeline, cjeline i detalja, da jedno drugom likovno organski služi.” (Pejić; 1971:141).

Pri grafičkoj analizi slike na primjeru PietraPerugina, Predaja ključeva (prilog 7.), učenici će prepoznati i grafički označiti vrstu kompozicije (vertikalna) crnom bojom. Nakon što prepoznaju i naznače vrstu kompozicije, crvenom će bojom naznačiti konstrukciju prostora te će primijetiti da se prostor u slici sužava (geometrijska perspektiva). Isto tako, prepoznat će i grafički naznačiti planove u slici: 1. plan zelenom bojom, 2. plan plavom bojom, 3. plan ružičastom bojom, 4. plan žutom bojom, 5. plan crvenom bojom. Zatim će plavom bojom naznačiti proporcije, tj. odnose među veličinama likova. Likovi u 1. planu veći su od likova u 2. planu, što je jednako i s prostorom u slici, a smanjuju se prema dubini slike (prilog 8.).

Obrazovni ishodi - od učenika se očekuje znati, odnosno moći:

- razlikovati slikarske tehnike,
- prepoznati i crtama naznačiti format slike,
- razlikovati stilska obilježja,
- razlikovati apstraktno i figurativno slikarstvo,
- razlikovati prostorne planove na slici,
- razlikovati i prepoznati vrste kompozicija,
- prepoznati i crtama označiti konstrukciju prostora.

Nakon izvođenja grafičke analize na zadanom predlošku, tj. primjeru iz slikarstva, učenici će razlikovati slikarske tehnike. Već na prvi pogled bit će u stanju razlikovati apstraktno i figurativno slikarstvo. Prema rasporedu elemenata prepoznat će i razlikovati vrstu kompozicije. Rješavanjem zadataka po zadanim smjernicama odredit će planove na slici, a kada je riječ o perspektivama, tj. prikazivanju prostora na slici, prepoznat će i razlikovati vrste perspektiva te prema tomu crtama označiti konstrukciju prostora.

3.3.3. GRAFIČKA ANALIZA SKULPTURE

Pri grafičkoj analizi skulpture učenici će razmisliti, prepoznati i na radni list ucrtati obrise i konture crte, osi usmjerenja mase i odnose mase i prostora.

“Kiparstvo je umjetnost oblikovanja volumena.” (Ivančević; 1997:185), a volumen, može se reći i masa, prostorni je oblik koji ima tri dimenzije: visinu, širinu i dužinu.

Pri grafičkoj analizi skulpture na primjeru Auguste Rodin, Poljubac (prilozi 9., 10., 11., 12.), učenici će prepoznati i crvenom bojom naznačiti konturnu crtu skulpture. Konturna crta zatvara oblik, ona je jednostavna. Plavom će bojom grafički naznačiti osi usmjeravanja mase, koje su u različitim smjerovima zbog položaja i pokreta likova, te crnom bojom odnos mase i prostora (udubljeno – ispupčena masa) (prilog 13., 14., 15., 16.).

Obrazovni ishodi - od učenika se očekuje znati, odnosno moći:

- prepoznati i imenovati skulpturu prema tehnikama i temi,
- prepoznati i razlikovati apstraktnu i figurativnu skulpturu,
- razlikovati i prepoznati tipove masa,
- razlikovati i prepoznati stilska obilježja,
- razlikovati i prepoznati elemente forme.

Nakon grafičke analize skulpture učenici će moći razlikovati figurativnu i apstraktnu skulpturu kao i vrste skulpture te tehnike. Moći će prepoznati i crtom označiti obrisnu crtu koja zatvara oblik. Nakon upoznavanja s tipovima masa razlikovat će: apsolutnu masu, prošupljenu masu, plošno istanjenu masu, crtovno istanjenu masu i udubljeno ispupčenu masu.

3.3.4. GRAFIČKA ANALIZA ARHITEKTURE

Pri grafičkoj analizi na primjeru arhitekture učenici će konstruirati grafikon kretanja po prostoru na reprodukciji tlocrta. Ujedno će prepoznati funkciju prostora te grafički označiti raščlambu zidne plohe i odnos tereta i nosača.

Kao što je kiparstvo umjetnost oblikovanja volumena, tako je arhitektura umjetnost oblikovanja prostora. „Arhitektura je osnovni prostorno-plastički okvir ljudskog života. Arhitektura je umjetnost volumena i prostora. Masa volumena određuje, zatvara šupljinu (unutrašnji prostor). Različitim otvaranjem i raščlanjivanjem mase volumena povezuje se unutrašnji i vanjski prostor i tada govorimo o prostornosti. Elementi arhitekture su funkcija (namjena), konstrukcija (odnos tereta i nosača) i forma.” (Damjanov, 1981:72).

Pri grafičkoj analizi na primjeru arhitekture, Panteon u Rimu (prilog 17.), učenici će prepoznati centralni tlocrt građevine te označiti konturnu crtu crnom bojom. Zatim će na reprodukciji tlocrta crvenom bojom ucrtati grafikon kretanja po prostoru. Plavom će bojom naznačiti elemente raščlambe zidne plohe (na trijemu su to stupovi, a u unutrašnjosti građevine zid je raščlanjen nišama). Na reprodukciji vertikalnog presjeka, odnos tereta i nosača naznačit će svijetloplavom bojom, kupolu kao teret, a stupove kao nosač (prilog 18.).

Takvim načinom rada i primjenom grafičke analize u arhitekturi učenici će steći dojam o veličini građevine, načinima kretanja kroz nju, povijesno razdoblje u kojem je građena i njezinoj funkciji, što će ih potaknuti na istraživanje povijesti umjetnosti, ali i lakše shvaćanje i usvajanje novih pojmova nastavnih sadržaja.

Obrazovni ishodi - od učenika se očekuje znati, odnosno moći:

- razlikovati i prepoznati stambenu i sakralnu arhitekturu,
- razlikovati tip tlocrta,
- razlikovati i prepoznati tradicionalne i moderne materijale,
- razlikovati i prepoznati konstruktivne, prostorne i elemente raščlambe zida.

Nakon grafičke analize na primjeru arhitekture učenici će razlikovati stambenu i sakralnu arhitekturu. Razlikovat će i prepoznati vrste materijala, tj. tradicionalne i moderne materijale.

Moći će razlikovati i tipove tlocrta te prepoznati i razlikovati konstruktivne elemente: teret (krov) i nosač (zid) te njihove odnose, ali i elemente raščlambe zida: stub, stup i luk.

5. ZAKLJUČAK

Zanimanje za ovo istraživanje probudilo se na prvoj godini diplomskog studija kada sam se na predavanjima iz predmeta Metodika nastave povijesti umjetnosti prvi put susrela s grafičkom analizom kao sredstvom čitanja umjetničkog djela. Nakon upoznavanja i svladavanja mogućnosti te analize, krenula sam u daljnje istraživanje te primjenjivanje u praksi kako bih u potpunosti uvidjela prednosti i nedostatke te ulogu grafičke analize u nastavi likovne kulture. Za razumijevanje, analiziranje i interpretiranje likovnog djela važan je čimbenik vizualna percepcija, a kao krajnji cilj uspješne analize te za potpuno čitanje i percipiranje likovnog djela potrebno je razviti recepciju. „Recepcija je situacija i proces percipiranja, čitanja i doživljavanja umjetničkog djela. Umjetničko djelo je izvor vizualnih senzacija i informacija koje promatrač poput prijemnika procesom recepcije prima i obrađuje.“ (Šuvaković, 2005:539).

Grafička analiza kao vizualna nastavna metoda vrlo je slabo zastupljena u nastavi likovne umjetnosti. Na nastavi koju sam pratila prilikom hospitacija u osječkim srednjim školama nisam imala prilike vidjeti grafičku analizu, tako da sam ju uključila u svoj ogledni sat kao glavno sredstvo za usvajanje novih nastavnih sadržaja, što se pokazalo kao idealna nastavna metoda za nastavu likovne umjetnosti. Također, u ispitu državne mature jedno je od glavnih mjerila ocjenjivanja znanja.

Današnji su učenici vizualni naraštaji, tako da ih je najbolje dovesti u neposredan odnos s nastavnim sadržajem. Vizualne nastavne metode omogućuju nastavnim sadržajem potaknuti razvoj pažnje te vizualnog percipiranja, a utječu i na razvoj vizualnog pamćenja. Opažamo, razlikujemo i doživljavamo vizualne sadržaje osjetilom vida, stvaramo mentalne slike. Vizualne informacije i senzacije utječu na stvaranje vizualnog mišljenja, tako da je jako bitna kvaliteta vizualnih sadržaja. Odabirom primjera za grafičku analizu uvelike možemo utjecati na to, ali potrebno je naglasiti i da je grafička analiza dobro sredstvo za održavanje discipline i razvijanje motoričkih sposobnosti.

Kao i svaka nastavna metoda, grafička analiza ima svojih prednosti i nedostataka. Učinkovitost je grafičke analize vrlo velika te ima brojne prednosti od kojih se ističu aktivnost i zainteresiranost učenika, iskustveno djelovanje, razvoj samostalnosti, odgovornosti i samopouzdanje. Smatram kako je bitna za kvalitetniju nastavu te odgovara vremenu i

potrebama današnjih naraštaja učenika. Smatram ju bitnom metodom za nastavni proces iako sam se na hospitacijama uvjerila da se bez nje može.

6. SAŽETAK

U ovom radu istražuje se grafička analiza kao vizualna i praktična metoda te mogućnosti njezine primjene u nastavi likovne umjetnosti. S obzirom na prevladavanje verbalne interpretacije umjetničkog djela koje je primarno vizualnog karaktera, grafička se analiza razmatra kao alternativa uobičajenim nastavnim metodama. Zahtijeva istraživačko gledanje umjetničkog djela i bilježenje strukturnih odnosa među likovnim i kompozicijskim elementima čime se razvija kultura ruke i motoričke sposobnosti. U interpretaciji umjetničkog djela ne treba se primjenjivati kao jedina metoda, već kao vizualna podloga za usmenu interpretaciju.

Istražujući ulogu grafičke analize u nastavi povijesti umjetnosti susrela sam se s još nekoliko područja koje sam morala istražiti kako bih došla do rezultata, a to su: nastavne metode, vizualne nastavne metode, vizualno pamćenje, vizualno mišljenje te odgoj pažnje. Tim sam postupkom istražila i prednosti i nedostatke individualnog rada.

S obzirom na potrebe današnjih naraštaja učenika, smatram nužnim primjenu grafičke analize u nastavi povijesti umjetnosti radi brojnih prednosti. Usmjerena je na učenike, a ne na nastavnika, učenici samostalno rješavaju problem i stvaraju mišljenje, a naglasak je na razumijevanju i primjeni nastavnog gradiva, aktivnom učenju zasnovanom na samostalnom istraživanju uz uporabu vizualnih materijala. Najveća je prednost aktivnost i zainteresiranost učenika koji pomoću individualnog rada razvijaju samostalnost, odgovornost i samopouzdanje.

Na žalost, vrlo je rijetka primjena te učinkovite nastavne metode u osječkim srednjim školama u nastavi povijesti umjetnosti.

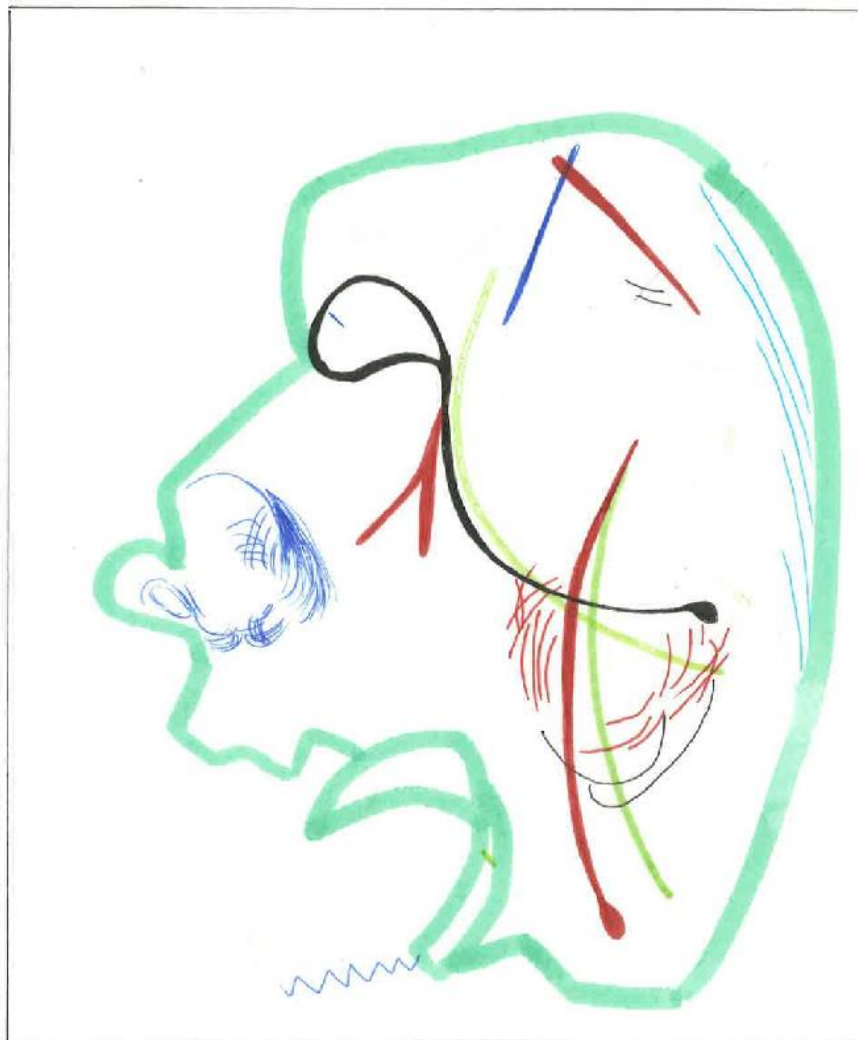
Ključne riječi: nastavne metode, vizualne nastavne metode, grafička analiza, odgoj pažnje, vizualno pamćenje, vizualno mišljenje

Prilog 1.

Pablo Picasso, Head of a crying woman, unknown

Prilog 2.

— tanke
 — debele
 — izlomljena
 — dugačka - kratka
 — jednolične

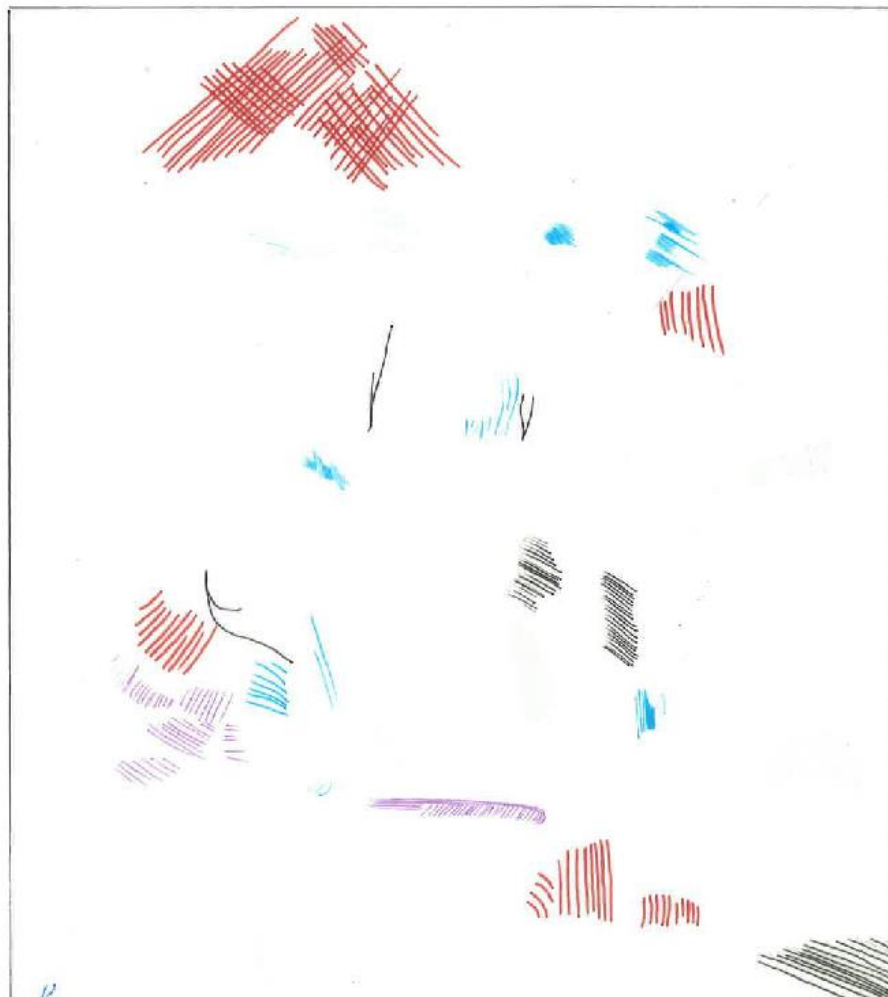
—
 —
 —
 —
 —

Prilog 3.

Rembrandt Harmenszoon van Rijn, Abrahamova žrtva, 1655. bakropis i suha igla, 15,6 x 13,1 cm, Beč, GraphischeSammlung Albertina

Prilog 4.

Intagmas:

red opera

blue

black

blue

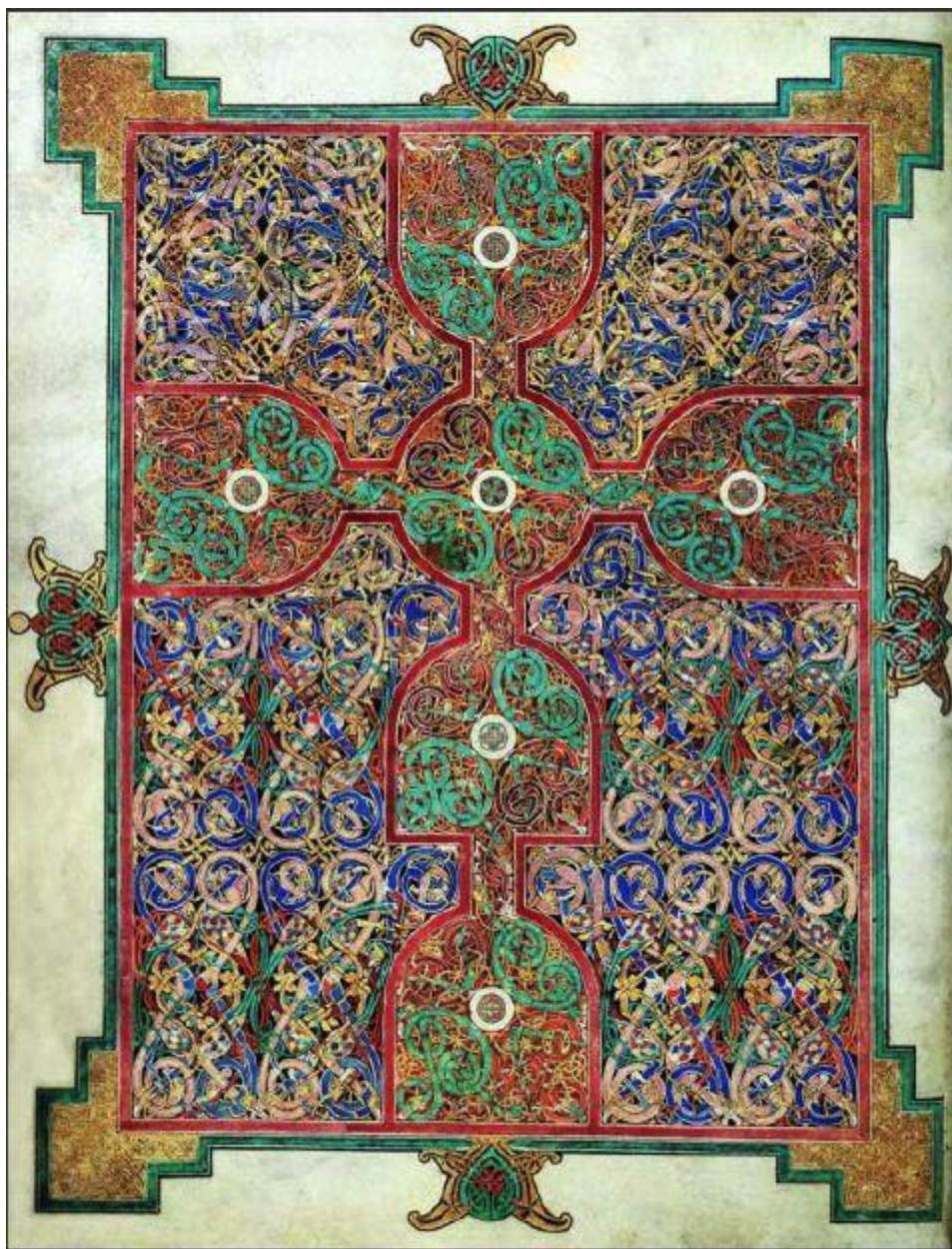
black

red

blue

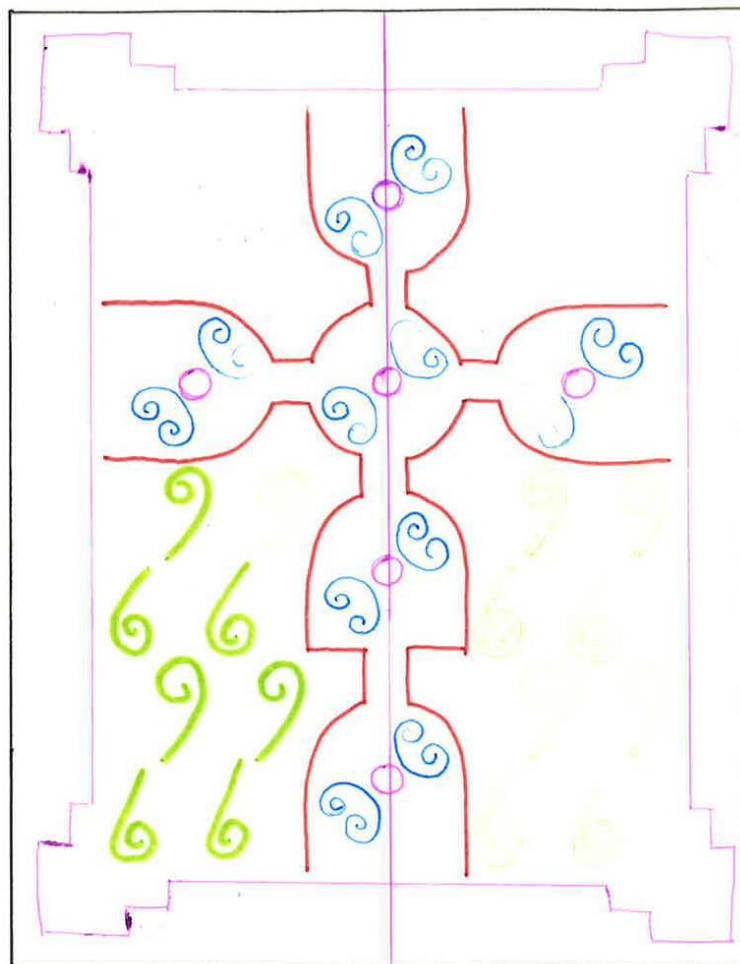
purple

Prilog 5.

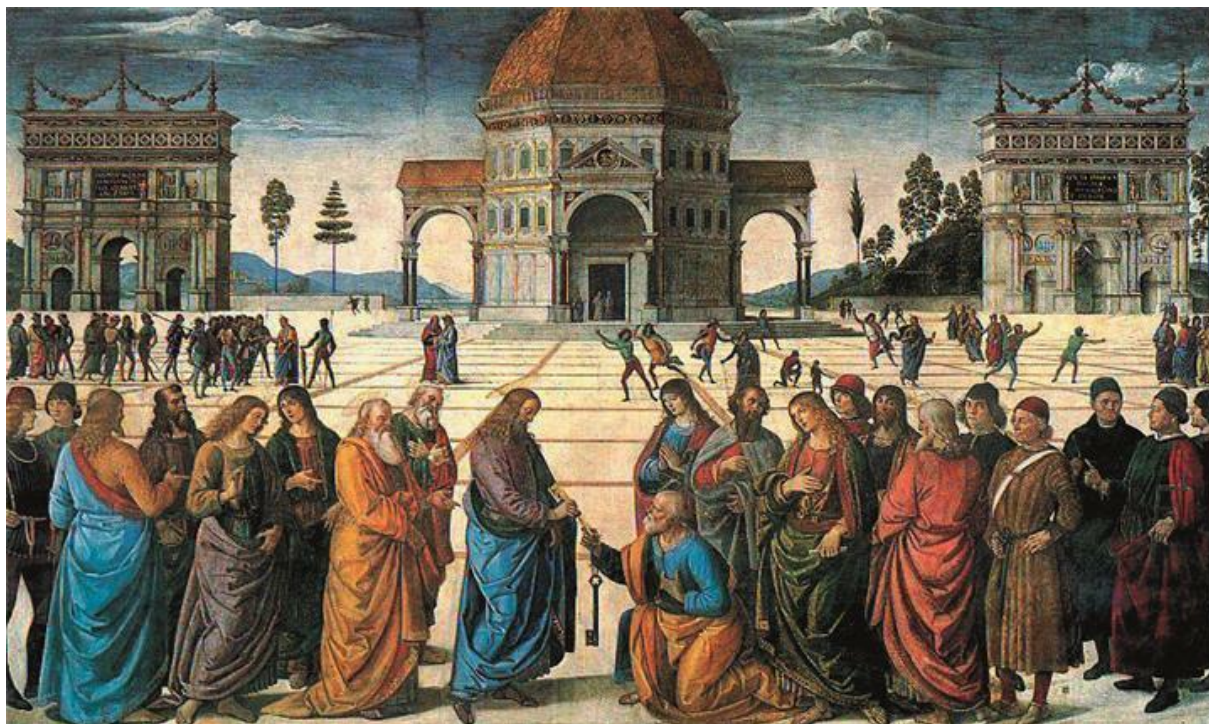
Stranica s križem iz Evandelja iz Lindisfarnea, Tempera na pergamentu, British Library, London

Prilog 6.

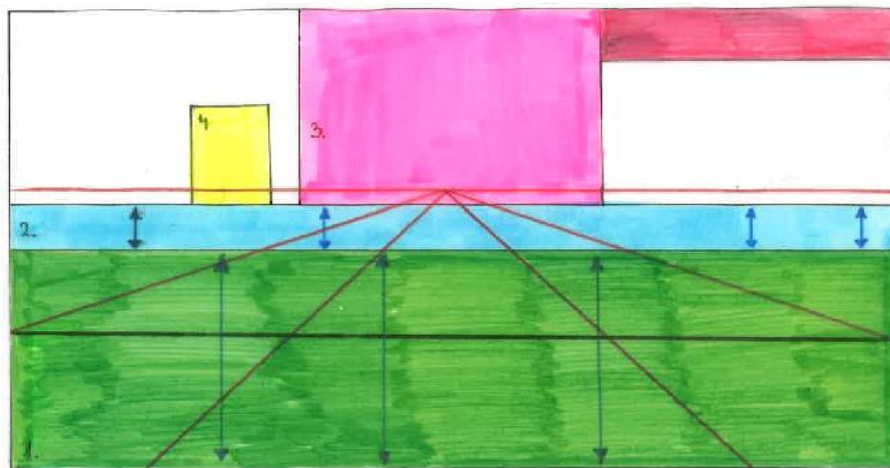
- *motiv*
- *simetrija*
- *translacija*
- *zrcaljenje*

Prilog 7.

Piero Perugino, Predaja ključeva, 1482. freska, Sikstinska kapela, Vatikan, Rim

Prilog 8.

konstruk
prop
prsto

Prilog 9.

Auguste Rodin, Poljubac, 1886. – 1898. Mramor, natprirodna veličina, Rodinov muzej, Pariz

Prilog 10.

Auguste Rodin, Poljubac, 1886. – 1898. Mramor, natprirodna veličina, Rodinov muzej, Pariz

Prilog 11.

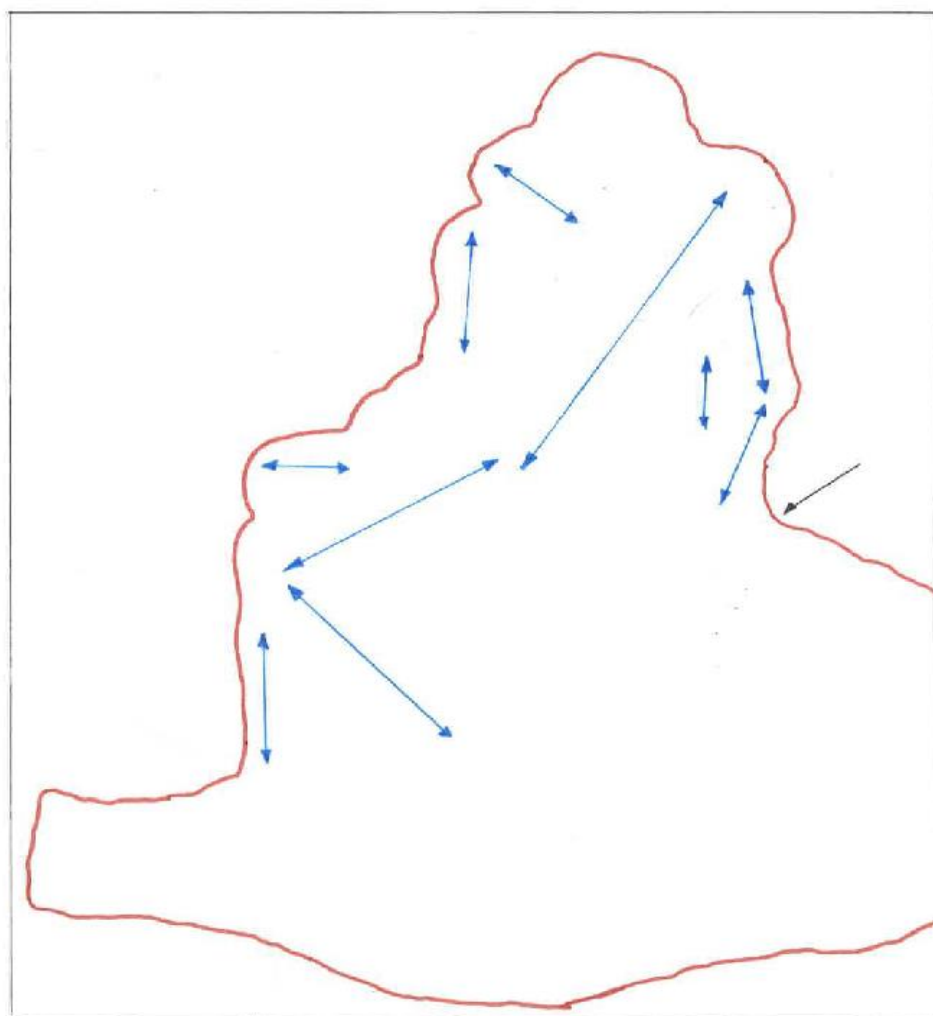
Auguste Rodin, Poljubac, 1886. – 1898. Mramor, natprirodna veličina, Rodinov muzej, Pariz

Prilog 12.

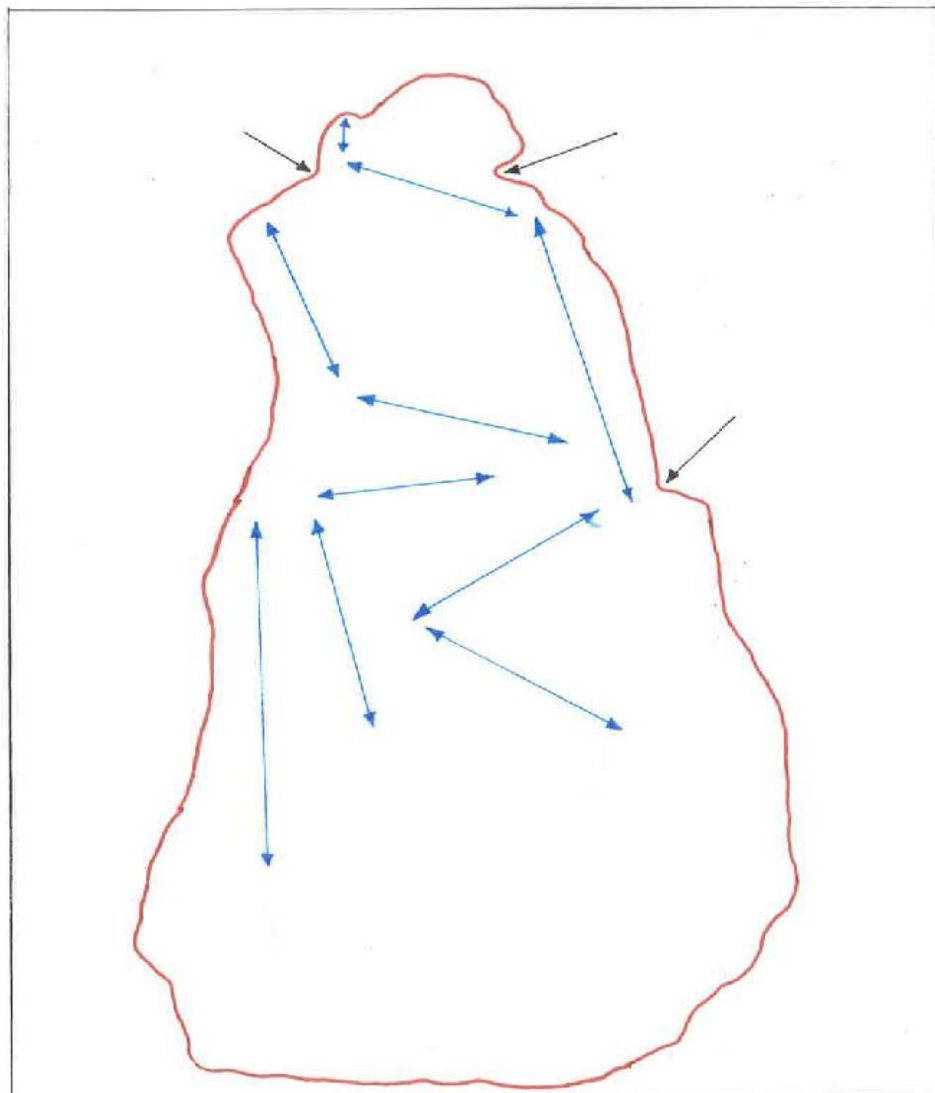

Auguste Rodin, Poljubac, 1886. – 1898. Mramor, natprirodna veličina, Rodinov muzej, Pariz

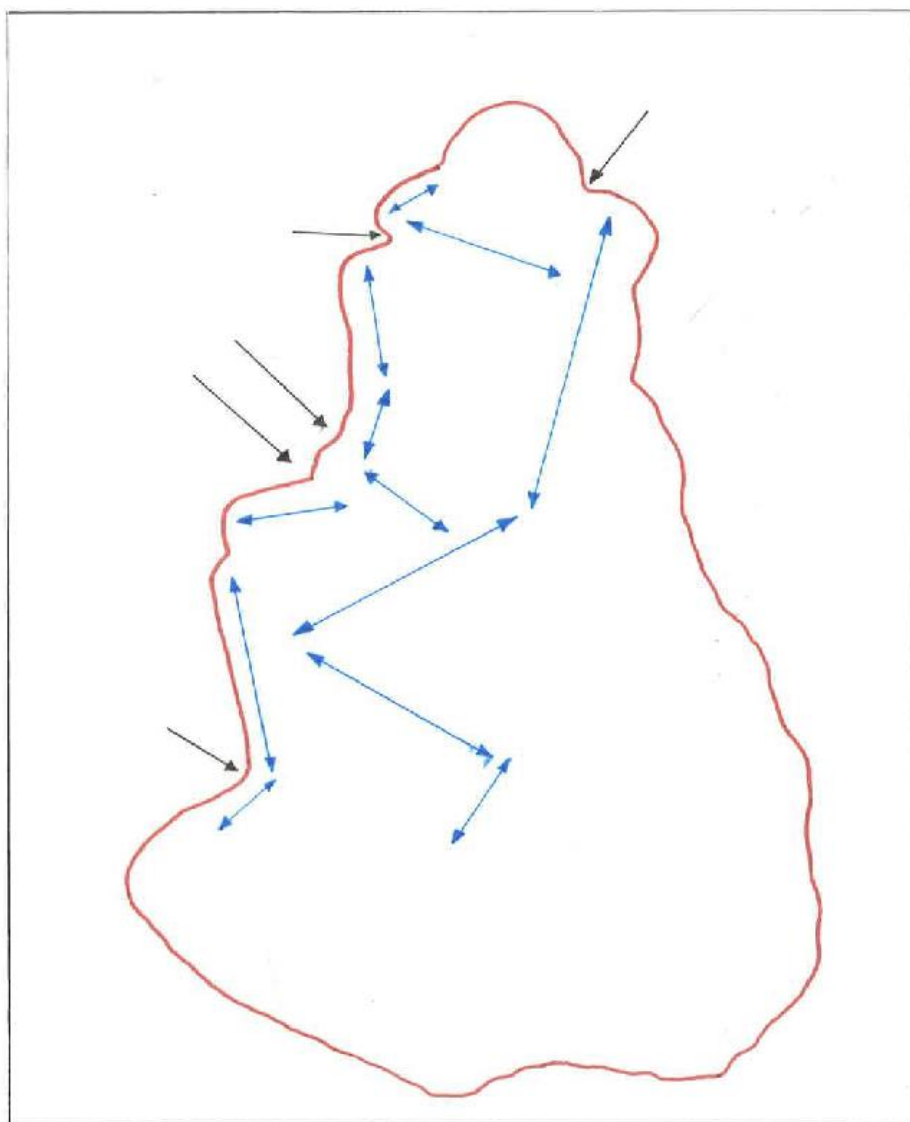
Prilog 13.

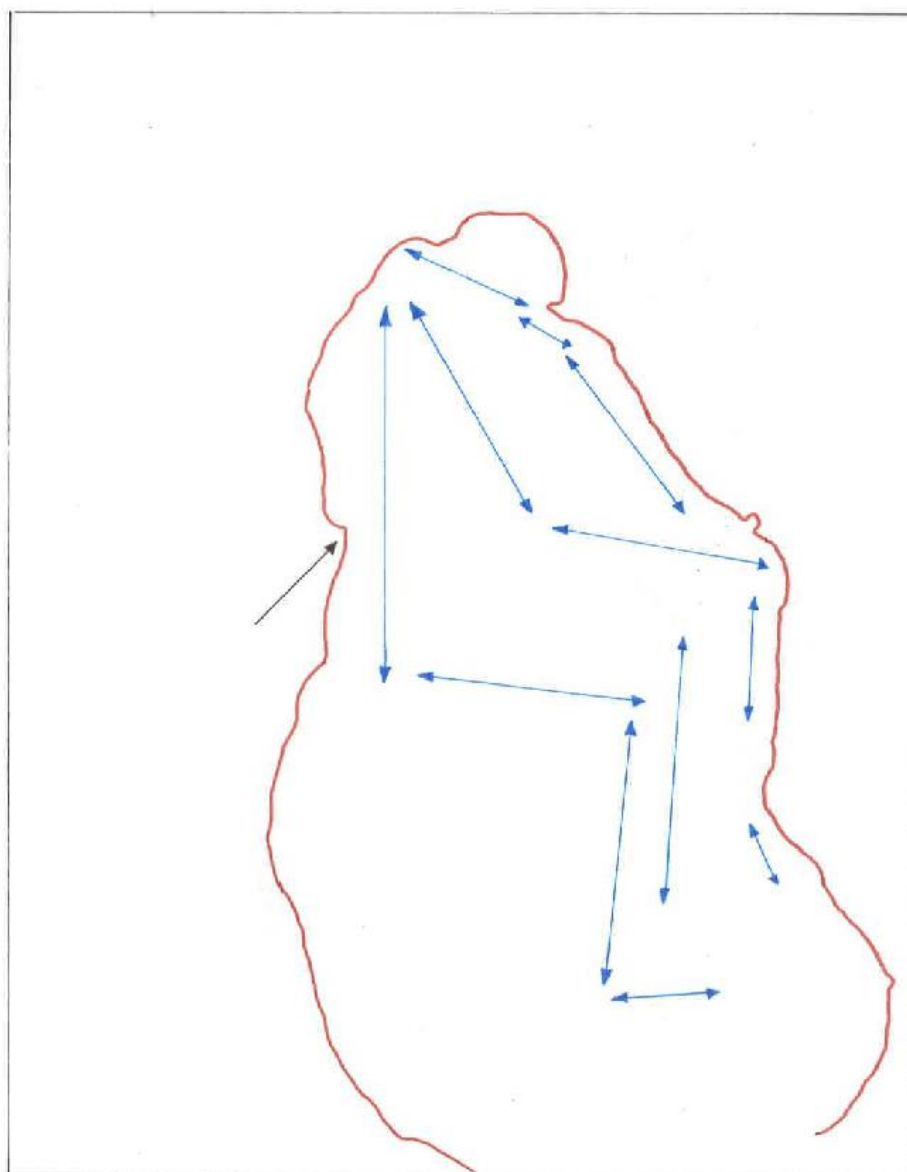

Prilog 14.

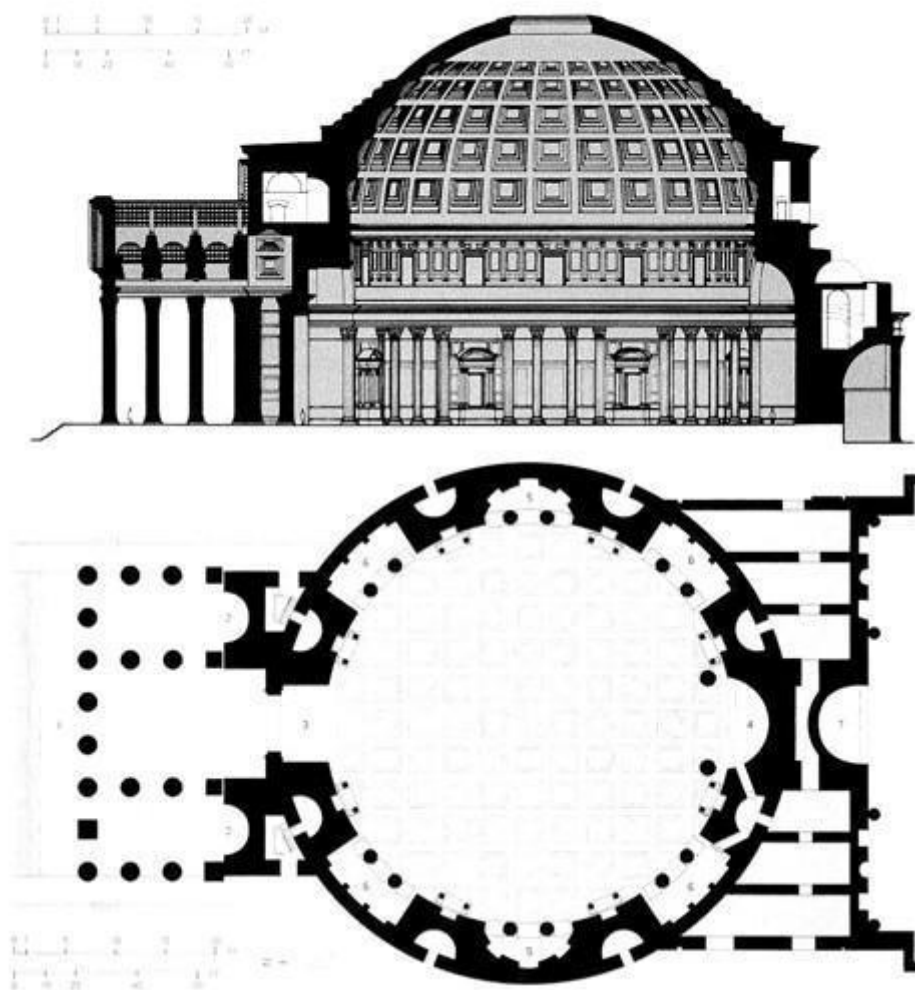
Prilog 15.

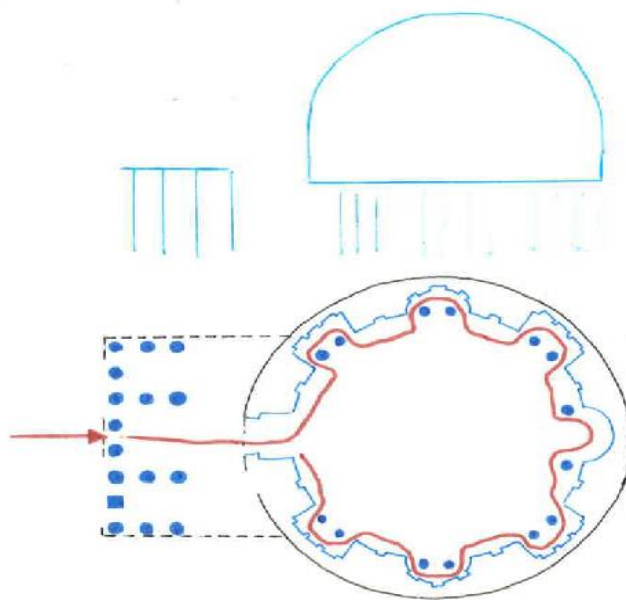
— konturna la
— masa

Prilog 17.

Panteon, Rim, 118. – 125. god.

Prilog 18.

grafikon
bloet
bloet
bloet

7. LITERATURA

Jadranka Damjanov; (1991.); Vizualni jezik i likovna umjetnost, Uvod u likovno obrazovanje; Školska knjiga, Zagreb

Jadranka Damjanov; (1981.); Likovna umjetnost 1. Dio, Uvod; Školska knjiga, Zagreb

Matko Peić; (1971.); Pristup likovnom djelu; Školska knjiga, Zagreb

Miško Šuvaković; (2005.); Pojmovnik suvremene umjetnosti; Horetzky, Zagreb

Wolfgang Mattes; (2007.); Nastavne metode; Ljevak, Zagreb

www.likovna-kultura.ufzg.unizg.hr

Rudolf Arnheim; (1985.); Vizuelno mišljenje, jedinstvo slike i pojma; Univerzitet umetnosti u Beogradu, Beograd

Ladislav Bogner, Milan Matijević; (1993.); Didaktika; Školska knjiga, Zagreb

Jasna Salamon; (2011.); Likovna umjetnost, priručnik za pripremu ispita na državnoj maturi; Profil, Zagreb